Två nya trollsländor (Odonata) för Östergötland – Johanssons flickslända (*Coenagrion johanssoni*) och bred kärrtrollslända (*Leucorrhinia caudalis*)

TOMMY KARLSSON

Karlsson, T.: Två nya trollsländor (Odonata) för Östergötland – Johanssons flickslända (*Coenagrion johanssoni*) och bred kärrtrollslända (*Leucorrhinia caudalis*). **[Two new provincial records of dragonflies (Odonata) for Östergötland – *Coenagrion johanssoni* and *Leucorrhinia caudalis*.]** – Entomologisk Tidskrift 127 (1-2): 35-38. Uppsala, Sweden 2006. ISSN 0013-886x.

During 2005 new provincial records for the dragonflies (Odonata) *Coenagrion johanssoni* Wallengren and *Leucorrhinia caudalis* Charpentier have been made in Östergötland, 30-40 km south of the city Linköping. The finding of *C. johanssoni* strengthen indications of that this species occurs further south in Sweden than previously known. The finding of *L. caudalis* fills up a gap in the known Swedish distribution. With these two new records, 50 species of dragonflies have been found in Östergötland.

Tommy Karlsson, Länsstyrelsen Östergötland, Miljövårdsenheten, 581 86 Linköping. E-post: tommy.karlsson@e.lst.se

För många trollsländearter är utbredningen dåligt känd i Sverige. Sommaren 2004 fann jag två nya arter för Östergötland (Karlsson 2004). Under 2005 har jag funnit ytterligare två arter som inte är noterade för detta landskap (Bergsten & Sahlén 2003): Johanssons flickslända (*Coenagrion johanssoni* Wallengren) och bred kärrtrollslända (*Leucorrhinia caudalis* Charpentier). Med dessa två nya fynd har nu totalt 50 (83,3 %) av i Sverige 60 funna trollsländearter påträffats i Östergötland.

Johanssons flickslända (Fig. 1) beskrevs 1859 från Sverige (Johansson 1859). Det är en nordlig art som är utbredd från Skandinavien och österut genom Sibirien (Sandhall 2000). Tidigare ansågs inte Johanssons flicksländas utbredning i Sverige sträcka sig söder om Mälardalen (Sahlén 1996, Sandhall 2000), men 1995 påträffades den i sydöstra Västergötland (Ivarsson 1998). Arten lever vid myrgölar och dystrofa skogstjärnar (Sahlén 1996, Sandhall 2000, Askew 2004). I ett område i Finland visade sig Johanssons flickslända vara en av de trollsländarter med högst lokal utdöenderisk, förmodligen beroende på att den är knuten till ett visst habitat (dystrofa vatten kantade av gungfly) och relativt ovanlig (Korkeamäki & Suhonen 2002). Jag har vid två tillfällen under 2005 (3 och 13 juli) fångat tre hanar av Johanssons flickslända på Aspedalsmossen som är belägen i Östergötlands södra skogsbygd, mellan samhällena Malexander och Ulrika (RT90 1472186/6440747). Aspedalsmossen finns närmare beskriven med bild och text i Karlsson (2004). Mina fynd i Östergötland och Ivarssons (1998) i Västergötland visar att Johanssons flickslända även förekommer i södra Sverige, antagligen främst på sydsvenska höglandet. Arten är förmodligen förbisedd på grund av förväxlingsrisken med övriga arter ur släktet *Coenagrion*, bristfälligt undersökt livsmiljö, små populationsstorlekar (Askew 2004) samt ett beteende som gör den svår att upptäcka (flyger snabbt och håller sig till vegetationen; Askew 2004). Det är också möjligt att arten i likhet med till exempel de nord-

*Figur 1. Hane av Johanssons flickslända (**Coenagrion johanssoni**) funnen på Aspedalsmossen, Ög 2005-07-03. På bilden syns den för arten karaktäristiska svarta teckningen på det andra bakkroppssegmentet. Foto: Tommy Karlsson.*

*Male of **Coenagrion johanssoni** found at Aspedalsmossen, Ög 2005-07-03. Note the species-characteristic black design on the second abdominal segment.*

liga dagfjärilsarterna svartringlad pärlemorfjäril (*Boloria eunomia*) och tallgräsfjäril (*Oeneis jutta*) endast förekommer lokalt och sällsynt i södra Sverige (se Eliasson m.fl. 2005).

Bred kärrtrollslända (Fig. 2) förekommer i Sibirien och mellersta och nordöstra Europa (Sahlén m.fl. 2004). Arten har minskat kraftigt i de västra delarna av sitt utbredningsområde och

*Figur 2. Hane av bred kärrtrollslända (**Leucorrhinia caudalis**) på näckrosblad i Malmgölen, Ög 2005-06-19. På bilden syns den för arten karaktäristiskt breda bakkroppen, samt hanens blåpudring och vita vingmärken. Foto: Tommy Karlsson.*

*Male of **Leucorrhinia caudalis** on **Nymphaea** in Malmgölen, Ög 2005-06-19. Note the species-characteristic club-shaped abdomen and the blue pruinosity and white pterostigma of the male.*

*Tabell 1. Fyndlokaler för bred kärrtrollslända (**Leucorrhinia caudalis**) i Östergötland 2005. Sjöarna har näringstyp-klassificerats utifrån vegetation och vattenfärg. Med "Avstånd" menas avståndet till närmaste fyndlokal (som anges inom parentes).*

*Localities in Östergötland where **Leucorrhinia caudalis** has been found in2005. The lakes have been trophy-classified on the basis of vegetation and colour of the water. "Distance" is the distance to the closest locality (specified in brackets) with the species.*

Lokal/ Locality	Typ/ Type	Socken, kommun/ Parish, municipality	Koordinater/ Coordinates	Avstånd (m)/ Distance (m)	Kön, fynddatum/ Sex, date
Malmgölen	4 ha dystrof skogstjärn/ dystrophic forest tarn	Ulrika, Linköping	y: 1475594 x: 6441851	1200 (Kroksj.)	1 hane/male 18/6
Kroksjön	15 ha mesotrof skogssjö/ mesotrophic forest lake	Ulrika, Linköping	y: 1475509 x: 6443407	1200 (Malmgöl.)	1 hane/male & 1 hona/female 19/6
Fagersjön	10 ha mesotrof skogsjö/ mesotrophic forest lake	Kisa, Kinda	y: 1475059 x: 6437290	4200 (Malmgöl.)	1 hona/ female 13/7

dess status bör uppmärksammas (Sahlén m.fl. 2004). I Sverige har den en sydostlig utbredning och är funnen upp till Hälsingland (Sahlén 1996, Bergsten & Sahlén 2003). Den anses i Sverige som sällsynt och förekommer ofta i små populationer (Sahlén 1996, Sandhall 2000), men betraktas som livskraftig (d.v.s. ej rödlistad). Bred kärrtrollslända ingår i bilaga 4 till EU:s Habitatdirektiv och Bernkonventionens annex II (strängt skyddade arter) och är fridlyst i Sverige, enstaka beläggexemplar får dock insamlas (Gärdenfors 2005). Bred kärrtrollslända påträffas vid mindre mesotrofa och dystrofa sjöar med riklig flytbladsvegetation såsom näckrosor (*Nuphar* och *Nymphaea* spp.) och nate (*Potamogeton* spp.), på vilken den ofta sitter och vilar (Sahlén 1996, Nielsen 1998, Sandhall 2000, Askew 2004). Den förekommer ofta i vatten som är artrika på kärlväxter och trollsländor, och kan därför vara en lämplig indikatorart för vatten med högt naturvärde (Sahlén & Ekestubbe 2001). Eutrofiering och försurning av livsmiljön utgör de största hoten mot arten (Sahlén m.fl. 2004).

Jag har under 2005 funnit bred kärrtrollslända i tre mindre relativt närbelägna sjöar i Östergötlands södra skogsbygd, sydväst om samhället Ulrika: Malmgölen, Kroksjön och Fagersjön (Tab. 1, Fig. 3 & 4, för Kroksjön se även Karlsson 2004). Vid Malmgölen och Kroksjön påträffades arten vilande på näckrosblad, vid Fagersjön vid

*Figur 3. Malmgölen. Fyndlokal för bred kärrtrollslända (**Leucorrhinia caudalis**). Foto: Tommy Karlsson.*

*Malmgölen. Locality where **Leucorrhinia caudalis** was found.*

*Figur 4. Fagersjön. Fyndlokal för bred kärrtrollslända (**Leucorrhinia caudalis**). Foto: Tommy Karlsson.*

*Fagersjön. Locality where **Leucorrhinia caudalis** was found.*

ett torp (Lindhult) ca 50 m från sjön. Åtminstone Kroksjön tycks hysa en stor population av arten då den sågs mycket frekvent på näckrosblad då jag med båt rodde runt större delen av sjön 19 juni 2005. Fyndet av bred kärrtrollslända i Östergötland är inte särskilt uppseendeväckande, utan fyller igen en lucka i den kända utbredningen. Arten bör således gå att finna på fler platser i detta landskap. Dess karaktäristiska utseende och benägenhet att vila på flytbladsvegetation gör den relativt lättinventerad.

Det bristfälliga kunskapsläget om trollsländornas utbredning i Sverige innebär att det är svårt att upptäcka statusförändringar inom denna organismgrupp. Liksom för många andra evertebrater behövs en utökad inventering och övervakning på artnivå (Gärdenfors 2005). Då Sverige hyser en relativt stor del av den europeiska trollsländefaunan, och då många arter som är hotade i Europa är relativt vanliga här, har vi ett visst ansvar för att bevara en rik trollsländefauna (Dannelid 2005).

Tack

Göran Sahlén har kontrollbestämt trollsländorna. Mats Jonsell och Göran Sahlén har gett värdefulla synpunkter på ett tidigare manus.

Litteratur

Askew, R.R. 2004. The Dragonflies of Europe. 2:a uppl. – Harley Books, Colchester.

Bergsten, J. & Sahlén, G. 2003. Insektsguiden – provinskatalog över trollsländor (aktualitet 2003-06-09). – http://www.sef.nu/insektsguiden/introduktion/kataloger/Odonata%20landskapskatalog.PDF (Access 2006-01-30).

Dannelid, E. 2005. Troll, flickor och jungfrur – en introduktion till Sveriges trollsländor. – Fauna & Flora 100: 6-13.

Eliasson, C.U., Ryrholm, N. Holmer, M., Jilg, K. & Gärdenfors, U. 2005. Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Fjärilar: Dagfjärilar. Hesperiidae - Nymphalidae. – ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Gärdenfors, U. (red.) 2005. Rödlistade arter i Sverige 2005. – ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Ivarsson, T. 1998. Några nya landskapsfynd av trollsländor i Sverige. – Nordisk Odonatologisk Forum Nyhetsbrev 4 (1): 5.

Johansson, C.H. 1859. Odonata Sueciae, Sveriges Trollsländor. – A.F. Bergh, Westerås.

Karlsson, T. 2004. Två nya trollsländor (Odonata) för Östergötland – Gungflymosaikslända (*Aeshna subarctica*) och grön mosaikslända (*A. viridis*). – Ent. Tidskr. 125: 201-204.

Korkeamäki, E. & Suhonen, J. 2002. Distribution and habitat specialization of species affect local extinction in dragonfly Odonata populations. – Ecography 25: 459-465.

Nielsen, O.F. 1998. De danske guldsmede. Danmarks Dyreliv, bind 8. – Apollo Books, Stenstrup.

Sahlén, G. 1996. Sveriges Trollsländor. 2:a uppl. – Fältbiologernas förlag, Stockholm.

Sahlén, G. & Ekestubbe, K. 2001. Identification of dragonflies (Odonata) as indicators of general species richness in boreal forest lakes. – Biodiv. Conserv. 10: 673-690.

Sahlén, G., Bernard, R., Cordero-Rivera, A., Ketelaar, R. & Suhling, F. 2004. Critical species of Odonata in Europe. – Int. J. Odonatol. 7: 385-398.

Sandhall, Å. 2000. Trollsländor i Europa. – Interpublishing, Stockholm.